

Josef Pleskot: Stavíme strašně marnotratně

Author: SF / Petr Bým | Published: 08.12.2009

Dobrá architektura - to je osvícený zadavatel a kvalitní architekt. Kdo z nich má více odpovědnosti?

Myslím si, že to není příliš ani na jedné, ani na druhé straně. Je to tak napůl, ale více odpovědnosti by měl přece jenom asi cítit architekt.

Zadavateli či zákazníkům architektů jsou jednak ekonomické subjekty, typicky podnikatel - developer, jednak obec v tom nejširším slova smyslu. Prvním se ovšem vyčítá přílišný „ekonomismus“, druhým zase neprofesionalita, populismus, byrokracie. Může v takových podmínkách vůbec vzniknout kvalitní architektura?

Když to hodně zobecním, tak naši společnosti schází - lhostejno jde-li o jednotlivce, obec nebo developera - nějaká společná pravidla, univerzální myšlenka, jednotná směřování, která by pro všechny byla svatá. Když se podíváme do historie, tak v Evropě, ale i v jiných kulturách bylo dobře nebo lépe právě v těch okamžicích, kdy - řekněme - duch i materie byly v jednotě. Dnes je situace velmi nepřehledná, vládne totální roztržičnost v oblasti zájmů i myšlenek. Pak se nelze divit, že třeba developer sleduje pouze jeden parametr stavby, obce zase jiný, ale takřka nikdy to není zájem o veřejné blaho či systematické budování věci veřejného zájmu. Ani jednotlivci se nechovají jinak. Všimněte si, co všechno si zabírají jenom pro sebe, veřejný prostor, zeleň, kvalitní lokality, které ohrazují vysokými zdmi. Všichni sledují jen své partikulární zájmy.

Jak se s takovou situací má vyrovnat architekt? Ti ziskuchtiví developeři, iracionální obce a sobecká individua jsou jeho klienty?!

Samozřejmě se musíme domluvit. Ale to nebrání tomu, aby architekt nemyslel odpovědně - nechci, aby to znělo pateticky, ale jiná slova neznám - na veřejné blaho. I když dělám pro privátního klienta, tak myslím na to, že budova má dvojí povinnost: dobře sloužit dovnitř a zároveň i navenek, tedy té nejširší veřejnosti. Ale pozor - i to druhé je služba klientovi. Budova, která kvalitně obohacuje své okolí, mu dělá dobré jméno, pomáhá kodifikovat jeho pozici ve společnosti. Je to jakási přidaná hodnota.

Leckteří zadavatelé by asi poukázali na „vícenáklady“, která taková kvalitní „veřejná“ tvář představuje.

Ale oni o tom nemusí vůbec vědět. Když se budova navrhne skutečně dobře, tak je to nic nestojí. Pochopitelně, musí tady být nějaká parita, klient nesmí přijít o své metry, veřejný sektor zase o tu vnější kvalitu.

Vyplývá z toho, že opravdu dobrý architekt s tou dichotomií zájmů stavebníka a veřejnosti nemusí mít žádné problémy?

Problém tady bohužel je. Mluvíme o věcech, které nelze měřit. A kvalita se někdy nerozpozná. Takže někdy splníte oba ty úkoly a stejně dostanete přes prsty - od investora i veřejnosti. Navíc se kritéria hodnocení mění v čase. Zmíním za všechny příklady libeňskou budovu Metrostavu, kdysi některými kritizovanou a dnes týmiž lidmi hájenou a oceňovanou.

Nepomohla by širší diskuse o architektuře a jejích „veřejných“ souvislostech? Koneckonců právě veřejnost je bezprostředním uživatelem veřejného prostoru.

Tak si nějakou tu diskusi přečtete. Obyčejně je dost hloupá. Všechno je to v rovině líbí - nelíbí, tamhle jsem viděl to či ono a toto se tomu nemůže rovnat a tak podobně. Taková diskuse nic nepřináší. Schopnost diskutovat je určitý dar, který má jen ten, kdo o věci něco podstatného ví. Faktem je, že k věci diskutovat moc neumíme.

Takže „Lidi, neplet'te se nám do toho!“? To je v demokraticky fungující společnosti, která z vlastních zdrojů financuje značnou část výstavby, dost neudržitelný názor, nemyslíte?

Tak to je ostrá interpretace. Tak jsem to samozřejmě nemyslel. Ale lidé by možná vůbec neměli potřebu se do toho plést, kdyby právě existovala ta jednotná hodnotová platforma. Protože není, tak co nejkvalitnější veřejná diskuse samozřejmě má smysl a opodstatnění. Jenže její úroveň závisí na vyspělosti společnosti a s tím související schopnosti architekturu chápat, ale i architekturu dělat. Problém je i na naší straně - na straně architektů.

Probíhá u nás alespoň kvalitní odborná reflexe architektury?

Ta také schází, cítím její deficit. Ale to je tím, že architektura je strašně složitý obor a potřebuje být pevně usazená v nitru myšlení společnosti. Vždyt' byla dlouhá léta na okraji jejího zájmu.

Skoro se nabízí otázka, zdali si architekt a společnost mohou vůbec rozumět, nemluví jinými jazyky?

Otázka je, zdali si vůbec někdy rozuměli. Většinová společnost se architekturou primárně nezabývá, zatímco architekt na ni myslí permanentně. Samozřejmě tak získává náskok a společnost ho stále jakoby dohání. Za leccos v tom „neporozumění“ si ale architekti mohou sami. Vzniká hodně věcí prvoplánových, hloupých, hlavně a jenom dobře prodatelných a publikovatelných. V takové situaci rozpoznat, kdo utíká správným směrem a kdo si jenom staví bábovičky, samozřejmě není snadné.

Tak se pokusme. Jak je na tom naše architektura dnes, v jakém stavu je české stavitelství?

Odpoověď na tuto otázku má minimálně dvě roviny. První je o kvalitě architektury. Já si ale netroufám soudit, jestli u nás stavíme tak dobře jako třeba ve Švýcarsku nebo v nějaké jiné zemi vyspělé architektury. Druhá rovina je efektivita stavitelství, jeho ekonomika.

A z tohoto úhlu pohledu - jak se u nás staví?

Především strašně marnotratně. V porovnání s tím bohatým Západem dokážeme vyházet ohromné množství peněz za zbytečnosti - a pak nezbude na architekturu. Začíná to už u práce s materiálem. Zmínili jsme před chvílí Švýcarsko, zemi nepoměrně bohatší než je Česko. A jak se tam staví? Takřka a la prima. To, co je u nás hrubou stavbou, tam je často její finální podobou. Ve Švýcarsku mají v tomhle ohledu jiné tradice, jiný způsob soužití s materiálem. U nás by se lidé cítili ochuzeni, kdyby v interiéru byl jen odlitý beton. Západoevropská civilizace přitom ctí, že kámen se většinou neomítá - a beton je kámen, byť umělý. Jenže střední Evropa si strašně libuje v kamuflážích, ve vrstvení materiálů, to je hrubý základ, pak polohrubá vrstva, nakonec nejjemnější povrch. U nás navíc, asi jako pozůstatek minulých dob, existuje jakási celkem nesmyslná předpojatost vůči některým materiálům, právě betonu, ale třeba i asfaltu, panelu. A u toho to nekončí. My se navíc rádi vyžíváme v drahých částech staveb, jakými jsou schodiště, luxusní zařizovací předměty - v prvoplánové reprezentativnosti -, to je u nás považováno za umění v architektuře. Takže my rozhazujeme, jiní šetří. Jiní se zamýšlejí nad chytrými koncepty, my stále stavíme na drahých detailech.

To je trochu zarážející zjištění.

Určitě ty rozdíly do značné míry mají základ v jiném přístupu k penězům, k majetku. Základem západní civilizace je předávání majetku mezi generacemi, nikoli jeho spotřeba. A schopnost majetek vytvořit zase souvisí a v historii vždy souvisela s jistou morálkou. Například ráno vstát, pak pracovat, večer a v neděli

odpočívát. Prostě musí panovat nějaký exaktní pořádek. Pak se také majetek spotřebovává účelně, neutrácíte více než je potřeba. Přesně takhle funguje Švýcarsko. Na druhé straně jsme my, ti chudší, kteří by rádi vypadali bohatší než jsou a proto jsou orientováni na spotřebu, na efekt. Právě tohle nás v porovnání s vyspělejším světem degraduje.

Vy jste část svého profesního života strávil v jiném systému. Stavěl jste před rokem 1989, stavíte teď, můžete porovnávat - co vám z toho vychází?

No zrovna ta ekonomika stavitelství byla tehdy taky zoufalá, ale v jiné rovině - každá stavba se pět let projektovala a dalších deset stavěla. Ale k samotné architektuře: já se na období 50. a 60. let vůbec nedívám negativně. Dokonce si myslím, že převis odkazu naší slavné meziválečné architektury do té takzvané socialistické byl silnější, než se může zdát. Nechci být nějaký vyvolavač duchů či starých pořádků, ale mám za to, že tehdy měla společnost k architektuře vyzrálější vztah než dnes. Ten propad, tu duchovní a materiální trhlinu přinesla až normalizace, to nejsprostší období socialismu vymezené lety 1970-1989. Tam už se kvalitní architektury objevovalo málo.

U mladých architektů jsou občas slýchat slova uznání pro český brutalismus, to je ale právě tohle období?!

Pozor, to snad brutalismus nebyl. A je to dnes tak trochu móda - oni se ti mladí musí na něčem vymezit a zazlobit. Je také ale možné, že vidí nějakou kvalitu, která se nám starším skrývá. Ale třeba ve stavbách Karla Pragera i z těch normalizačních let kvalitu vidím také.

(Druhou část rozhovoru s architektem Josefem Pleskotem najdete na našem portálu 15. 12.)

Fotografie:

1. Josef Pleskot (foto Tomáš Novák)
2. Rodinný dům K. v Lipencích (1996 - 2001) foto Jan Malý
3. Bytový dům v Horažďovicích (1997 - 1998) foto Jan Malý
4. Přestavba rodinného domu, Řež (2001) foto Jan Malý
5. Generální konzulát České republiky v Mnichově (2000 - 2002) foto Jan Malý
6. Průchod valem Prašného mostu, Pražský hrad (2001 - 2002) foto Jan Malý
7. Úprava nábřeží řeky Loučné v Litomyšli (2002) foto Jan Malý

08.12.2009 08:00, SF / Petr Bým